

Kny.C 8.782

EMLÉKIRAT

A

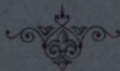
„HAJLÉKTALANOK MENHELYE“

CZIMŰ EGYLET

ALFÖLD-UTCZAI MENHÁZÁNAK

MEGNYITÁSA ALKALMÁBÓL

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1888

HORNÝÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA

EMLÉKIRAT

A

„HAJLÉKTALANOK MENHELYE“

CZIMŰ EGYLET

ALFÖLD-UTCZAI MENHÁZÁNAK

MEGNYITÁSA ALKALMÁBÓL.

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1888

HORNÝÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA

Elnöki megnyitó beszéd.

Tisztelt Gyülekezet!

EZEN ünnepélyes órában, midőn a «Hajléktalanok Menhelyé»-nek igazgatósága ezen épületet — hosszú éveken át táplált óhajának tárgyát — a főváros vezérférfiai és a lakosság jóléte iránt mélyen érdeklődő díszes közönség jelenlétében a közhasználatnak átadná, legyen szabad ez intézet jelentőségéről néhány szót mondanom.

A legszerényebb emberi boldogságnak is alapfeltétele, a legigénytelenebb egyén törekvéseinek is célja a maga otthonának birtoka; a saját lakás vagy csak tulajdon szoba, akármily kicsiny is az, nemcsak a zord időjárás ellen nyújt védelmet, hanem az emberi méltóság és egyéni szabadság érzetét is megadja.

Ezen ház, Tisztelt Gyülekezet, azoknak van szentelve, kiktől a sors ez elemi boldogságot is megta-

gadta; hivatva van menedéket nyújtani azoknak, kiknek nagy városunkban nincs hajlékuk, nincs saját ágyuk, asztaluk. Találjanak emez ügyefogyottak, kiket a balsors vagy saját hibájuk minden más segédforrástól megfosztott, hajlékot, a hol megdermedt tagjaikat melengethetik, emberi nyughelyet, melyen éjjel megpihenhetnek. Erősitse őket egy szerény tál étel, mindennapi súlyos és többnyire örömtelen munkájuk után. E barátságos helyiség, hol emberséges, szíves bánásmódban részesülnek, nyújtson nekik menedéket ama bajok, kísértések és veszélyek ellen, melyek a hajléktalant környezik.

Tisztelt Gyülekezet! A ki nem is látta saját szemével, az ismeri a lapok fővárosi krónikáiból azon lebujszókat és éjjeli tanyákat, melyekre a hajléktalanok eddig utalva voltak; a puszta földön, legjobb esetben szalmán fekvé töltik ott éjjelüket, szűk, pálinkagőzös, piszkos helyiségekben. A tisztaság leg-
elemibb kívánalmának sem tehetnek eleget s rondában, mint a hogy jöttek, hagyják oda ezen éjjeli nyughelyüket. De nemcsak a testre, hanem a lélekre is elragad a környezet szennye. Sehol sem tenyészik bujábban a véték és a bűn, mint a tisztátlan elemben. A tisztaság érzetével az önbecsülés utolsó nyoma is elenyészik és fokról fokra sülyedve az ember a társadalom ellenségévé válik. Csak nemrég hallottuk, hogy nagy, fényes fővárosunkban léteznek emberi

lények, kik a gyárakból levezetett csatornavizek melegét használják fel oltalmúl a megfagyás ellen.

De ne időzzünk kelleténél tovább a nyomor ezen borzasztó jelenségeinél; hisz e nélkül is érezzük mindnyájan, hogy azon boldogtalanokon, kik ily szörnyű mentő-eszközökhöz folyamodnak, segítenünk *kell*; érezzük, hogy az, ki e nagy várost végig barangolja, hajlékot keresve, hol fejt, a bűn és mocsok légkörétől menten, lehajthassa, *kell*, hogy találjon egy szerény bár, de emberi menhelyet.

Tisztelt Gyülekezet! Ezen második, nagyobb szabású menhely, mely a mai napon a közhasználatnak átadatik, létét a tekintetes fővárosi tanács bölcseségének és humanitásának, a fővárosi törvényhatóság áldozatkészségének és a fővárosi közönség jótékonyságának köszöni. Szavaim gyengék arra, hogy mély hálaérzetünknek méltó kifejezést adjanak. Ime! itt áll az emberszeretet műve, megteremtői nemeslelkűségének örök emléke!

Ezrek és százezrek fogják védő falainak jótéteményét élvezni és hálával megemlékezni azokról, kik ezen épület létrejöttét lehetővé tették.

Isten áldása lebegjen ezen ház és azok felett, kik módot nyújtottak arra, hogy felépüljön!

A menhely története.

AZ újkori nagyváros rohamos fejlődése, nagy-szerű ipartelepeivel, gyorsan növekedő munkáslakosságával és abból kiváló proletariatusával az elemi szükséglet sürgősségével új intézmények megalkotását követelik, melyek a naponta felmerülő új bajokon segíteni hivatvák.

A közönségnek ezen újszerű és gyakran ijesztő tünetekkel szemben bizonytalan és tévedező tekintete mindig a hatóságokra irányul, melyeket a bajokért felelőssé teszen és melyektől gyors segítséget követel.

A hatóság teljes czéltudatosságának és ügybuzgóságának daczára gyakran lehetetlen a közvetlenül és nagy terjedelemben mutatkozó bajokat azonnal elhárítani. A lényegükből folyó conservativismus,

tontos kamerális és administratív szempontok által korlátozva, intézkedésükért való felelőségüktől vezéreltetve, a hatóságok hosszadalmas tanulmányokon, referátumokon és tárgyalásokon kényszerülnek keresztülmenni, mielőtt intézkehetnek, *cselekedhetnek*; hisz a legjobb intenciókból eredt, elhamarkodott vagy elhibázott intézkedéseik szintügy bűnül rovatnak felnekik, mint esetleges mulasztásaik. Daczára ennek törvényhatósági és végrehajtó testületek buzgón törekszenek a szenvedő osztályok sorsán javítani. Az újkori tudomány minden vívmányával felszerelt kórházak, szegény-, sínlő- és árvalházak sat. építtetnek mindenfelé és a nagyváros nyomorának enyhítésére célzó intézmények összeségét gyarapítják. Az *állam* és a *város* híven osztozkodnak a szegényebb osztályok sorsáról való gondoskodás nagy feladatában. De erejük és képességük elégtelennek mutatkozik egy további tényező, a *társadalom* közreműködése nélkül. A társadalom, melyet czikkelyek nem kötnek, melyet felelőség nem korlátoz, élénk jótékonsági impulzusának közvetlenül adhat kifejezést; eleve megállapított rendszerhez nem kötve, azonnal életbeléptethet oly intézményeket, melyek az ujonnan mutatkozó bajokat — akár állandóknak, akár időlegeseknek mutatkoznak is azok — elhárítani vagy legalább enyhíteni hivatvák. A társadalomnak nem kell mérlegbe vetnie a *szükségest*, a *kívánatosnak* és *hasznosnak* ellenében;

szabadon nyújtott eszközeivel a legközelebb eső szükségletnek tehet eleget.

Az államnak feladata bölcs, céltudatos, tüzetes ismereteken és helyes elveken alapuló szociális politika útján századunk nagy ügyét vinni; az ezen tekintetben előrehaladottabb Németország legújabb törvényei az állam ez irányú feladatainak sokszerűségét eléggé illusztrálják.

A nagyvárosoknak, a művelődés és vagyon, de egyszersmind a legnagyobb nyomor központjainak hatóságai állandó intézmények megteremtése, fenntartása és kiképezése által hivatvák a szociális főbaj ellen küzdeni. Mint minden mélyen fekvő betegségnek azonban, így ennek is különböző és változó alakban mutatkozó *káros tünetei* vannak; ezekkel szemben a társadalom kötelessége gyors és elegendő segítségről gondoskodni, hacsak ideiglenes módon is, addig, míg a hatóság az új intézményt rendszerezített kezelési ágai közé besorozhatja.

A hatóság támogatása és a közönség áldozatkészsége nem is marad el, de ezeken kívül és első sorban szükséges a *kezdeményezés erélyessége* célszerű intézmények megalkotásához és *kitartó munkásság* azoknak fejlesztésében.

A «Hajléktalanok Menhelyé»-nek története ily szerencsés kezdeményezés képét nyújtja; legszerényebb alapon, számba nem vehető csekély eszközökkel

alapittatván, úgyszólván önmagából fejlődve, éveken át nesztelen, alig észrevett tevékenység színhelye volt, míg végre az évek során át gyarapodott eredmények összege az általános elismerést vivta ki. Ezen percztől kezdve az *egylet* a kívánatos gyorsasággal növekedett és a tekintetes fővárosi tanács pártolása, úgymint a fővárosi közönség jótékonyági hajlama által felkarolva, első rangú humanitárius intézetté vált, fényes példájává a hatóság és a társadalom karöltött működésének.

*

1876. évi január 27-én Feszty Adolf építész úr egy kis számú társaság körében szóba hozá a nyugot nagy városaiban hajléktalanok számára létező menhelyeket és indítványozá, hogy ilyen menhely alapítását az említett társaság Budapesten kezdeményezze.

Ezen indítvány élénk visszhangra talált és fogantatosítása, tekintettel az előrehaladott évszakra, azonnal megkezdett.

Különösen Köchlin Ödön úr, annak idejében budapesti lakos, volt az, ki ez eszmét lelkesedéssel karolá fel és kivitelét nagy buzgósággal és szívós-

sággal folytatá. Őt nem rettenté el az a körülmény, hogy az alkotandó menhely részére legjobb esetben is csak szerény összegek állhattak rendelkezésére, ellentétben a bécsi menhely esetéhez, melynek kezdettől fogva néhány emberbarát, különösen Drasche Henrik báró és az «Általános Takarékpénztár» sok ezer forintba menő segélyt nyújtott. Sőt ellenkezőleg, szerinte a menhely csak néhány évi sikeres működés és az erre való hivatkozás folytán leendett jogosítva az intézmény állandósítása érdekében a fővárosi közönség jótékonyágához folyamodni.

A fennemlített társaság az első berendezésre szükséges összeget, egészben körülbelül 900 frtot, szívesen előlegezé; a fenntartás költségeit a hálópénzek bevétele által kívánta fedezni. Az ingyenesen nyújtott éjjeli szállás magasabb fokú jótéteménynek látszott ugyan, mindazonáltal hálópénzek beszedése határozottatott el és pedig nemcsak a pénzügyi *sükségre* való tekintettel, hanem azon indokból is, hogy a *szegényeket*, nem pedig a *munkakerülőket* kell támogatni; a néhány krajczárra rúgó hálópénz megszerzése által az éjjeli menhely könyöradományból méltányos áron vásárolt vizontszolgálatná vált. Ily módon a menhely a moralitást jobban szolgálta, mint határt és különbséget nem ismerő jószívűséggel.

A VII. kerületben, Akácza-utcza 24-ik szám alatt fekvő házban létesült az első, felette sze-

rény, a felügyelő lakásán, a mosdó- és öltözőhelyiségen kívül, 23 ágygyal felszerelt két teremből álló menhely, mely minden ünnepélyesség nélkül 1876. évi február 19-én nyitattott meg. Az első napon 3, a második napon 9, a harmadik napon 15 vendég jelentkezett, azontúl pedig a menhely minden nap teljesen el volt foglalva. A látogatók szívesen alárendelték magukat a rend és tisztaság fenntartására hivatott szabályoknak; 8 krajczár lefizetése fejében tiszta törülköző kendőt, egy pár papucsot és egy jegyet kaptak, melynek száma azon rekesz számával egyezett meg, melyben kalap s lábbeli az éjjelen át őriztetett. A felvett egyén a fűtött s szellőztetett hálótermek egyikében egyszerű szalmazsák-, párna- s terítővel felszerelt ágyat talált, mely felett alkalmazott polczon ruháit elhelyezhette. Utasították továbbá arra, hogy egy melegített vizet tartalmazó kádban lábát, a vízvezetéki medenczében pedig arczát s kezét megmossa.

Egynéhány nemeslelkű emberbarát adakozásából ezen első évben 1621 frt 71 kr. folyt be, a mi a menhelynek egy nagyobb, 600 frtnyi évi összegért kibérelt, a Stáhly-utczában 6. szám alatt fekvő helyiségbe való áthelyezését lehetővé tette. Ezen új helyiség 1876. november 1-én nyitattott meg és ezentúl a menhely éjjelenként 45 személynek nyújtott hajlékot.

Ezen első évben összesen 8434 személy szál-
lásoltatott el; a berendezés költségei 2042 frt 73 kr-ra,
a kezelés költségei 800 frt 99 kr-ra, az összköltségek
tehát 2843 frt 72 kr-ra rúgtak. A befolyt hálópénzek
671 frt 60 krt, az adományok 1621 frt 70 krt tevén,
550 frt 42 krnyi deficit maradt fenn.

A menhely alapítói tevékenységük ezen ered-
ményével teljesen meg lehettek elégedve, minthogy
a január vége felé felmerült eszme már három héttel
azután megvalósult és ugyanazon évben még tetemesen
erősödött vala. A felszerelés és kezelés költségeit
a bevételek, 550 frt 42 kr. kivételével, fedezték volt.
Az alapítók buzgóságának pedig 8438 személy kö-
szönte az éjjeli ellátás jótéteményét.

A következő három évben lényeges haladás nem
volt észlelhető. 1877 ben az adományok 160 frt 80 kr-ra,
1878-ban 286 frtra, 1879-ben december 15-ig 380 frt
68 kr-ra rúgtak. Az ágyak különben naponta el valának
foglalva és a látogatók száma ezen esztendők mind-
egyikében a 16,000-ret megközelíté. A felszerelés
költségeiből eredő adósság nemcsak hogy ki volt
egyenlítve, hanem még 538 frt 25 krnyi pénzkészlet
maradt fenn, melyben a főváros által megszavazott
segély is 100 frttal szerepel. Azonban daczára annak,
hogy az ágyszám elégtelennek bizonyult, egy saját
menhely-épület létesítésére, mint a mely a kitűzött
cél elérésére egyedül lett volna alkalmas, gondolni

sem lehetett. Ekkor érkezett meg a «Hajléktalanok Menhely»-ére nézve azon pillanat, mely minden jogosult és következetesen táplált eszmére nézve előbb utóbb felvirad, azon pillanat, melyben intézetünk kivívta közhasznúságának elismerését és a közönség jóindulatát.

A 1879/80. évi tél felette szigorú volt és a szegény sorsu közönség panaszai mindinkább növekedtek. Ekkor történt meg, hogy dr. Neményi Ambrus, a «Pester Lloyd» szerkesztőtársa meglátogatta intézetünket s néhányszor jelen volt a vendégek felvételekor, tanúja volt a felvett egyének hálás megelégedésének és a helyszűke miatt visszautasítottak fájdalmas felkiáltásainak. Ezen megindító jelenetek hatása alatt irt egy újságcikket, mely 1879. december 16-án zérus alatti 16°-nyi hidegnél a «Pester Lloyd» hasábjain jelent meg. Ezen cikk a nagy közönség előtt eddig ismeretlen menhelyet ismerteté s megnyerte számára annak jóindulatát. Intézetünk egyszerre népszerűvé vált és bőven részesült a nemeslelkű emberbarátok adakozásaiban, melyek váratlan módon folytak be naponta mindenfelől. Már néhány nap leteltével a menhelyet kezelő bizottságnak 3818 frt 18 krnyi összeg kézbesített, mint néhány nemes érzületű úrhölgy gyűjtésének eredménye. Ezen összeg csakhamar további adakozások által 7387 forint 45 krajczárra emelkedett.

Ezen nem remélt eredmény által bátorítva és az utóbbi által a tartós hidegséggel szemben reá rótt kötelesség érzetében, a menhely-bizottság egy második, fiók-menhely létesítésére törekedett. Hatvani Deutsch Bernát úr Nádor-utcza 86-ik szám alatt fekvő házában ingyenesen átengedett egy helyiség csakhamar 43 ágygyal és egyéb kellékekkel felszereltetvén, 1880. január hó 7-én megnyitott és tavaszig használatban maradt.

Az 1880-dik évben kérelmünkre a tekintetes fővárosi tanács már 200 frtnyi segílyt engedélyezett. Mérlegünk ezen évben 7553 frt 42 krnyi pénzkészlettel és 1347 frt 17 kr. becsértékű felszerelési vagyonnal záródott. Ezen év folyamában a menhely-bizottság egy alapítandó menhely-egylet alapszabályait dolgozta ki, melyek a nméltóságú belügy-ministerium által december 9-én helybenhagyattak. A formasierű egylet alakulása szükségesnek mutatkozott tekintettel arra, hogy a menhely számára rendes tagsági díjak beszedése és gyűjtések eszközése lehetővé váljék.

Több rendbeli akadályok következtében az egylet alakuló közgyűlését csak 1881. december 11-én lehetett megtartani. Ezen naptól kezdve a menhely kezelése a közgyűlés által hat évre választott igazgatóság kezébe ment át.

Megelőzőleg már november 11-én ugyanazon

házban, melyben a menhely fennállott, még 34 ágyra való helyiség használtatott fel az egyleti czélokra. Ezen évnek mérlege 9727 frt 30 kr. egyleti vagyont mutatott fel.

Az 1882. évben az egylet fokozott tevékenysége különösen oda irányult, hogy a menhelynek egy minden követelménynek megfelelő saját ház építése tétessék lehetővé, minthogy a bérelt helyiségekben elhelyezhető ágyak kis száma, a szellőtetés elégtelensége és több más hiány az intézetet célja elérésében lényegesen hátráltatá. Hogy ezen cél végre is elérhető volt, azt az egylet első sorban a főváros tekintetes tanácsának köszöni, mely 35,973/82. szám alatt a Rottenbiller-utczai telek ingyenes átengedését határozta el.

Az egylet pénzkészlete 1882. deczember 31-ig a dúsan befolyt adakozások s tagsági díjak, úgymint tőkeamatok által 15,294 frt 99 krra szaporodott. Minthogy azonban ezen összeg az előirányzott építési költségekre nem mutatkozott elegendőnek, a fővárosi hatóság beleegyezésével a «hazai takarékpénztár-egyesület»-től 10,000 frtnyi kölcsön vétetett föl, mely kölcsön a menházra kebeleztetett be.

Az 1883. év folyamában a menhely-épület a Rottenbiller-utczában Feszty Adolf építész úr által díjtalanul rendelkezésre bocsátott tervek szerint 28,378 frt 4 kr. költséggel felépült s november 1-én

a használatnak átadatott. Ezen menház a felügyelőlakáson és a szükséges mellékhelyiségeken kívül 130 ágygyal felszerelt hálótermeket tartalmaz s czélszerű beosztásánál fogva minden méltányos követelménynek megfelelt.

Ezen menhely is csakhamar kicsinynek mutatkozott, minthogy már az első napokban számos hajlékkeresőt helyszűke miatt vissza kellett utasítani. Annál örvedetesebb volt, hogy az építés által megürült pénztár a főváros rendes évi segélyezése, úgymint nagylelkű emberbarátok adakozásai és végrendeleti hagyományai által a következő években ismét gyarapodott, úgyannyira, hogy mérlegünk 1887. év végével 21,765 frt 47 krnyi pénzkészletet mutat fel, mely, az időközben tett kiadásokat nem tekintve, a mai napig még további 5666 frt 83 kr. összegű adakozásokkal öregbedett. Ezen összegben Csávolszky Lajos képviselő úrnak az «Egyetértés» hasábjain eszközölt gyűjtése 2984 frttal szerepel.

Az 1887. év különben is az egyesület történetében nagy haladást jelez, mely ismét Budapest főváros hatóságának köszönhető. Az igazgatóság kérelmére és a tekintetes tanács indítványa folytán a fővárosi törvényhatóság 1887. márczius 10-én tartott közgyűlésén az egyesület részére 34 évre évi 5000 frtnyi segélyt szavazott meg és elhatározta egyúttal, hogy az egyesületnek két az Alföld-

utczában fekvő telket díjtalanul bocsát rendelkezésére, oly feltétel mellett, hogy ezen 380 ágy befogadására alkalmas menhelyet építtessen és saját költségén gondoskodjék annak felszereléséről és üzemben tartásáról. Ezen határozat alapján az igazgatósággal 1887. november 10-én ily értelmű szerződés kötött meg, mely 1888. május 19-én kérelmünkre némileg módosítatván, a május 26-án megtartott tanácsülésen helybenhagyatott. A megszavazott évi szubvenczió alapján felveendő kölcsön megkötése a pénzügyintézeteknél formális nehézségekre akadván, a tekintetes fővárosi tanács gondoskodása menhelyünk iránt még tovább terjedt; indítványára a fővárosi törvényhatóság ez évi május 23-án megtartott közgyűlésén 469. sz. a. az egylet részére a fővárosi tiszti nyugdíj-alapból 76,200 frt összegű kölcsönt szavazott meg, mely az 5000 frtnyi évi segélyből 5 százalékkal kamatoztatandó és 66 fél-évi részletben törlesztendő. Az építési telek, úgymint az épület maga a főváros tulajdonában maradt. A nm. m kir. belügyministerium a fővárosi törvényhatóság ezen határozatát 1888. június 5-én 36,467. sz. a. kelt kegyes rendeletével helybenhagyta.

Időközben az építkezés Schubert Ármin építész úr tervei szerint megindult és most a zord időjárás bealltakor menhelyünk készen és teljesen berendezve áll előttünk.

Az első menhely alapítása óta körülbelül 400,000 személy kapott szállást és — a téli hónapokban — levest. Ezen szám elég jelentékenynek mondható, különösen tekintettel a menhely igénytelen kezdeti viszonyaira. Legyen szabad e helyen felemlíteni, ámbár magától értetődik, hogy a fővárosi hatóság valóban nagyszabású támogatásán és a közönség nemeslelkű adakozásán kívül ezen eredmény elérésére még egy másnemű ténykedés vala okvetlenül szükséges: komoly, folytonos és emberbaráti lelkesedés által vezérelt munkának tetemes mennyisége, melyben az egyesület tagjai híven osztozkodtak.

*

Midőn ma az új menhely megnyitása alkalmából mély hálaérzettel és benső megelégedéssel tekintünk vissza a «Hajléktalanok Menhelyé»-nek imént vázolt történetére, nem szabad elmulasztanunk szemünket a jövő felé is irányítani. Távolságunk attól, hogy feladatunkat befejezettnek tekintsük, sőt magunk előtt tágas tért látunk tevékenységünk számára.

Jóllehet a mai napon megnyitott menhely a főváros pesti oldala szükségletének egyelőre meg fog felelni, most a budai oldalon létesítendő menhely eszméje, mint legközelebbi feladatunk, kell hogy foglalkoztasson bennünket. A város északi, Újpest felé terjedő gyári

negyede szintén nem fog sokáig menhelyet nélkülözhetni. Azonfelül a közönség további támogatása reményében mai nappal 8 krról 6 krra leszállított hálódíj még mindig magasnak mondható.

A menhely által nyújtott jótétemény szolgáltatásék, ha nem is ingyen, de *a lehető legolcsóbban*. Az új menhely felszerelése által lényegesen csökkentett eszközeink nem bírnának el ennél is nagyobb bevételcsökkenést. Már a 6 krra leszállított díj mellett is évi rendes deficitel kell majd számolnunk; miért is szabadságot veszünk magunknak ez alkalomból ujonnan a közönséghez fordulni a lehető legnagyobb támogatásért. Sürgősen kérjük számos jóakaróinkat, hogy gyűjtések és új tagok szerzése által újabb eszközöket nyújtsanak intézetünk további fejlesztésére; biztosítjuk őket, hogy ezentúl is buzgó törekvésünk leendő czélszerű s takarékos kezelés által megfelelni azon bizalomnak, melyben eddig is oly dúsan részesültünk.

Budapesten, 1888. november havában.

A «Hajléktalanok Menhelyé»-nek igazgatósága:

Podmaniczky Frigyes

elnök.

Neuschlosz Ödön

titkár.

